

KS. PETR CHALUPA

Univerzita Paleckého v Olomouci

petr.chalupa@upol.cz

Przemoc w Księdze Estery jako problem hermeneutyczny¹

„Jedną z największych przeszkód w przyjęciu Biblii jako Słowa natchnionego jest obecność, szczególnie w Starym Testamencie, powtarzających się aktów przemocy i okrucieństwa”². Kiedy nieprzygotowany czytelnik tekstów biblijnych trafi na opis brutalnego rozlewu krwi wrogów, zwykle odstawia Biblię na bok i nie wraca więcej do niej. Wierzący często przyjmuje postawę, jakby tych tekstów w Piśmie Świętym nie było, albo zaczyna kwestionować – w sposób wyraźny lub domyślny – pierwszą część Biblii chrześcijańskiej³.

Przykładem takiego tekstu może być fragment z dziewiątego rozdziału Księgi Estery. W wersetach 1–16 zagrożona Żydówka z pierwszych siedmiu rozdziałów staje się krwiożerczą królową, która wielokrotnie pragnie zabić wrogów narodu żydowskiego. Nie jest zadowolona z małej liczby osób. Sumując wszystkich zabitych wrogów w tym fragmencie,

---

¹ Badanie to było wspierane finansowo przez Fundację Nauki Czech poprzez projekt Historia i interpretacja Biblii nr P401/12/G168.

² Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma Świętego. Słowo, które od Boga pochodzi i mówi o Bogu, aby zbawić świat*, Kielce 2014, art. 125.

³ Przeciw takiej postawie wypowiada się Papieska Komisja Biblijna w dokumencie *Naród żydowski i jego Święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, Kielce 2002.

dochodzimy do liczby 75 810. Już ta informacja daje do myślenia o znaczeniu okrucieństwa w tym momencie Księgi Estery. Czy Estera była bardzo krwiożerczą królową? Czy Żydzi byli rzeczywiście narodem bandytów? Tekst o tysiącach zabitych wrogów Żydów w dziewiątym rozdziale Księgi Estery jest wyzwaniem dla interpretacji.

1. Tekst perykopy Est 9, 1–16⁴

¹ W dwunastym miesiącu, to jest w miesiącu Adar, trzynastego w nim dnia, gdy rozszedł się dekret króla i rozkaz jego, co miał być wypełniony w dniu, w którym spodziewali się wrogowie Żydów, że będą panowali nad nimi, zmieniło się wszystko, ponieważ Żydzi zapanowali nad tymi, którzy ich nienawidzili. ² I zgromadzili się Żydzi we wszystkich miastach swoich, we wszystkich państwach króla Aswerusa, aby podnieść rękę na tych, którzy pragnęli ich zguby. Nikt nie stawiał im czoła, ponieważ strach przed nimi padł na wszystkie narody. ³ Wszyscy zaś książęta państw, satrapowie i namiestnicy, i zarządcy spraw króla podtrzymywali Żydów, bo padł na nich strach przed Mardocheuszem. ⁴ Mardocheusz bowiem był wielki w domu królewskim i sława jego rosła po wszystkich państwach, tak że Mardocheusz wzrastał i coraz to większy się stawał. ⁵ Tak pokonali Żydzi wszystkich swoich wrogów przez uderzenie mieczem, przez zabójstwa i zagładę, i zrobili z nienawidzącymi ich wszystko, co chcieli. ⁶ Na zamku w Suzie zabili Żydzi i wycięli pięćuset mężczyzn. ⁷ I zabili Parszandatę, i Dalfona, i Aspatę, ⁸ i Poratę, i Adalię, i Aridatę, ⁹ i Parmaszte, i Arisaja, i Aridaja, i Wajezatę – ¹⁰ dziesięciu synów Hamana, syna Hammedaty, dręczyciela Żydów, ale na majątek ich nie wyciągnęli ręki. ¹¹ W tym samym dniu dowiedział się król o liczbie zabitych na zamku w Suzie. ¹² Król rzekł do królowej Estery: «W Suzie na zamku Żydzi zabili i wytracili pięćuset mężów i dziesięciu synów Hamana. A w pozostałych

---

⁴ Tekst za: *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńskich, wydanie 4, Poznań 1997.

państwach króla, co uczynili? I jakie jest jeszcze twoje życzenie, a będzie dane tobie, i co za pragnienie dalsze, a stanie się?»

¹³ I rzekła Estera: «Jeśli królowi to się podoba, to niech pozwolą także jutro Żydom, którzy są w Suzie, na działanie według dekretu z dnia dzisiejszego, aby mogli dziesięciu synów Hamana powiesić na szubienicy». ¹⁴ I rzekł król: «Niech się tak stanie!» I wydano zarządzenie w Suzie, i dziesięciu synów Hamana powieszono. ¹⁵ A Żydzi, którzy byli w Suzie, zgromadzili się także w dniu czternastym miesiąca Adar i zabili w Suzie trzystu mężczyzn, ale na majątek ich nie wyciągnęli ręki. ¹⁶ Reszta Żydów, którzy mieszkali w państwach króla, zgromadziła się i stanęła w obronie swego życia. I uwolnili się od wrogów, i zabili nienawidzących ich siedemdziesiąt pięć tysięcy, ale na majątek ich nie wyciągnęli ręki.

2. Kontekst perykopy Est 9, 1–16

2.1. Szerszy kontekst

Analiza językowa pierwszych siedmiu i trzech ostatnich rozdziałów Księgi Estery może prowadzić do hipotezy, że „materiał” rozdziałów 1–7 pojawia się w rozdziałach 8–10. W pierwszych siedmiu rozdziałach przygotowane są charakterystyki, które będą kontynuowane z absolutną pewnością w końcowych trzech rozdziałach. Z tych charakterystyk można w 9, 1–16 podkreślić następujące: królowa Estera ma swobodny dostęp do króla, który nie tylko nie odmawia udostępnić środków, aby uratować Żydów, ale który jeszcze pyta królową o jej dalsze zarzuty i wnioski. Wrogowie Żydów doświadczą okrucieństwa, którym się wcześniej charakteryzowali w stosunku do Żydów.

2.2. Tekst bezpośrednio poprzedzający 9, 1–16

Rozdział ósmy jest ściśle związany z dziewiątym – przygotowuje rozdział dziewiąty poprzez historię o nowym dekrete napisanym przez Mardocheusza jako instrukcja królewska dla ratowania Żydów, „ponieważ pismo króla, napisane w imieniu króla i zapieczętowane sygnetem

króla, jest nieodwołalne” (8, 8). W kwestii nowego dekretu należy zauważyć, że król pozwolił Żydom „stanąć w obronie swego życia, [...] wygubić wszystkich zbrojnych swoich wrogów” (8, 11). Rozdział ósmy wyznacza w ten sposób sens rozdziału dziewiątego, który będzie opisywał samoobronę Żydów przed zagładą, a nie propagował rozlewu krwi.

2.3. Tekst bezpośrednio następujący po 9, 1–16

Pozostała część dziewiątego rozdziału (wersety 17–32) zajmuje się konsekwencjami wcześniej opisanych wydarzeń. Sami uratowani Żydzi urządzają w dzień odpoczynku po dniu odparcia ataku „uczte i zabawę” (9, 18). Mardocheusz i Estera ustalają coroczne obchody Purim jako przypomnienie dni, „w których Żydzi uwolnili się od nieprzyjaciół” (9, 22). Cała poprzednia narracja jest więc z tego punktu widzenia etiologicznym usprawiedliwieniem święta Purim. Jeśli chodzi o ostatnie trzy wersety w dziesiątym rozdziale (10, 1–3), komentatorzy na ogół zgadzają się z opinią, że jest to kodycył, który ma służyć Mardocheusza⁵.

3. Znaczące sformułowania w Est 9,1–16

3.1. „Dekret króla i rozkaz jego, co miał być wypełniony” (9, 1)

Jeden ze sposobów rozumienia Księgi Estery interpretuje to stwierdzenie jako satyrę na nienaruszalność prawa perskiego. Zgodnie z tą koncepcją prawo nie może się nigdy zmienić. W tej historii spotykamy jednak sytuacje, w których okoliczności zostały w znaczący sposób zmienione i prawo wydaje się być bardzo problematyczne⁶.

Pierwszy werset dziewiątego rozdziału wspomina dzień, w którym „dekret króla i rozkaz jego miał być wypełniony”. Ustawa ta została wydana z inicjatywy Hamana (3, 14) i nakazywała doprowadzić do zagłady

⁵ Na przykład D. J. A. Clines, *The Esther scroll. The Story of the Story*, Sheffield 1984, s. 25 (Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 30).

⁶ Por. K. J. A. Larkin, *Ruth and Esther*, Sheffield 1996, s. 68.

Żydów w imperium perskim. Nic dziwnego, że w ten dzień „spodziewali się wrogowie Żydów, że będą panowali nad nimi”. Poprzedni tekst z Księgi Estery mówi jednak o później wydanej ustawie, która krytycznego dnia pozwałała Żydom bronić życia i nie dać się zniszczyć (8, 13). Czytelnik w kolejnych wersetach oczekuje walki między dwiema grupami, która musi się odbyć na podstawie sprzecznych przepisów. Jest jasne, kto wywołał konflikt, kto jest atakującym, a kto się broni.

Tutaj znajdziemy jedną z charakterystyk całej historii Starego Testamentu. Narodowi często ujarzmianemu nie pozostawało nic więcej niż uratować przynajmniej życie w niebezpieczeństwie ze strony wroga militarnie silniejszego. Obrazy przemocy wojennej w Starym Testamencie pochodzą z codziennego doświadczenia wielu pokoleń⁷. W każdym razie nie ma dowodów, aby wyprowadzać z tych tekstów wnioski o okrucieństwie narodu Izraela.

3.2. „Zmieniło się wszystko” (9, 1)

Chociaż oczekiwano odwróconego listami Mardocheusza przebiegu wydarzeń, nie było jasne, jak się zrealizuje konflikt między Żydami i ich przeciwnikami. Czytelnik jest tymi słowami przygotowany na nieoczekiwaną zmianę. Hebrajski czasownik הִפֵּךְ *hpk* - „zmienić, przewrócić” (forma *nifal* wyraża stronę bierną) może odnosić się do akcji Pana⁸. W Księdze Powtórzonego Prawa mamy ten sam czasownik w zdaniu, w którym Pan jest bezpośrednio wprowadzony jako osoba, która powoduje zmianę: „Lecz Pan, Bóg twój, nie chciał słuchać Balaama, i Pan, Bóg twój, zamienił [הִפֵּךְ] przekleństwo względem ciebie na błogosławieństwo, bo Pan, Bóg twój, umiłował ciebie” (Pwt 23, 6).

Uczestnictwo bogów w konfliktach między ludźmi nie jest specjalnością izraelską. Koncepcja ta była rozpowszechniona na starożytnym

⁷ Por. C. Bultmann, *Friedensvisionen im Alten Testament und für Leser des Alten Testaments*, [w:] *Religion, Gewalt, Gewaltlosigkeit. Probleme – Positionen – Perspektiven*, Hg. C. Bultmann, B. Kranemann, J. Rüpke, Aschendorff 2004, s. 161.

⁸ Według A. Meinholda czasownik odnosi się do wolnej łaski Pana – por. A. Meinhold, *Theologische Erwägungen zum Buch Esther*, „Theologische Zeitschrift” 34 (1978), s. 331.

Bliskim Wschodzie⁹. Ani jednak w tym miejscu, ani w całej Księdze Estery nie jest wspomniany Bóg pod własnym imieniem JHWH lub bardziej ogólnie jako „El” lub „Elohim”. Jest to jedna z charakterystycznych cech hebrajskiego tekstu tej księgi biblijnej. Jeśli pytamy w związku z opisanymi aktami przemocy o powód niewymieniania imienia Boga, jedną z odpowiedzi może być staranie o to, aby uniknąć łączenia Boga z przemocą, która panuje między ludźmi. Autor tekstu prawdopodobnie chciał zapobiec powiązaniu Boga z ludzkimi błędami i pomyłkami, z ludzką przemocą i gwałtowną obroną¹⁰.

3.3. „I zgromadzili się Żydzi [...], aby podnieść rękę na tych, którzy pragnęli ich zguby” (9, 2)

Autor tekstu ironicznie podejmuje wyrażenie, którego już użył w odniesieniu do intencji dworzan, którzy starali się podnieść rękę na króla (por. 2, 21; 6, 2), lub do wysiłku Amana, który chciał podnieść rękę na wszystkich Żydów (por. 3, 6; 8, 7). Chce w ten sposób powiedzieć, że kto się odważy „podnieść rękę na Żydów”, będzie ukarany w taki sam sposób, jak ten, który starał się podnieść rękę na króla. Wyrażna aluzja do prawa odwetu sugeruje interpretację przemocy w kategoriach mądrości Izraela w starszym okresie: „Kto kopie dół – weń wpada, a kamień wraca na tego, co go toczy” (Prz 26, 27). Zwłaszcza w odniesieniu do następnego tekstu w pierwszej części wersetu 5: „Tak pokonali Żydzi wszystkich swoich wrogów przez uderzenie mieczem, przez zabójstwa i zagładę”, konieczne jest jednak dla poprawnej interpretacji uświadomić sobie, że ze strony Żydów była to obrona przed tymi, którzy chcieli wyrządzić im krzywdę.

---

⁹ O funkcji tych tekstów w Biblii w doskonały sposób wyraża się M. Prudký, *Takzvané „svaté války“ ve starověkém Orientu a ve zvěstování Bible*, „Zpravodaj společnosti křesťanů a Židů“ 50 (2004), s. 8–15, <http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/04skz50-svate-valky.pdf>.

¹⁰ Tak przypuszcza np. A. Meinhold, *Das Buch Esther*, Zürich 1983, s. 110 (Zürcher Bibelkommentare. Altes Testament, 13).

3.4. „Strach przed nimi [Żydami] padł na wszystkie narody [...] przed Mardocheuszem (9, 2–3)

Hebrajski rzeczownik פֶּחַד *paħad* trzeba by przełożyć raczej słowem „bojaźń”, a nie „strach” (*Biblia Tysiąclecia*). „Bojaźń” jest bliższa znaczeniowo „sakralnej bojaźni”, która jest tu omawiana. „Strach” może tylko wywołać pomysł powstrzymania tych, którzy by rzucili się na Żydów. O bojaźni przed Żydami dowiadujemy się już w poprzednim rozdziale (por. 8, 17), w dziewiątym dochodzi nowa bojaźń przed Mardocheuszem. Był bowiem znany jako autor dekretu, zgodnie z którym Żydzi mogli bronić się przed najeźdźcami.

W Starym Testamencie jest bardziej powszechne określenie „bojaźń przed Panem” (1 Sm 11, 7; 2 Krn 14, 13; 17, 10) lub „bojaźń przed Bogiem” (2 Krn 20, 29). Jeśli jednak autor nie chce wymieniać własnego imienia Boga lub bardziej ogólnego określenia „Bóg”, w tym słownym połączeniu zamiast Boga mamy naród (Żydzi) lub jego przedstawiciela (Mardocheusz). Wyrażenie „bojaźń przed Panem [Bogiem]” opisuje zwykle lęk człowieka spowodowany przez transcendencję Boga. W tym przypadku zmienia się zwykle rozumienie: jeśli Pan staje w obronie swych zwolenników, wymusza w ten sposób szacunek nawet ze strony tych, którzy Jego samego lub Jego naród nienawidzą. „Bojaźń przed Żydami” nie jest przejawem skrajnego nacjonalizmu, który wyrażałby się w przemocy wobec innych, ale oznacza wysiłek na rzecz poszanowania Boga, który nie pojawia się bezpośrednio w narracji, który jednak jest reprezentowany przez Jego ludzi.

3.5. „Żydzi zabili [...] dziesięciu synów Hamana, syna Hammedaty” (9, 6. 10)

Synowie Hamana pojawiają się w historii tylko w tym punkcie. Liczba dziesięć wskazuje, że ich zabicie oznacza całkowite zniszczenie rodu Hamana. Jeśli czytelnik pozostaje ograniczony do tych ustaleń, pyta się słusznie, jakie znaczenie mają wyszczególnione osoby. Odpowiedź można znaleźć w pierwszej Księdze Samuela (por. 1 Sm 15). W Księdze Estery Haman jest wymieniony kilka razy jako Agagita, a więc potomek króla Agaga (por. 3, 1; 8, 5). Saul darował temu pokonanemu wrogowi życie.

To jednak było wbrew nakazowi Pana i razem z innymi podobnymi przestępstwami doprowadziło do upadku Saula.

W wysiłku Hamana mającym na celu eksterminację Żydów w imperium perskim powraca dawna wrogość między Amalekiem i Izraelem, między potomkami Agaga i potomkami Saula. Mardocheusz jest w rzeczywistości już w drugim rozdziale potomkiem swego ojca Kisz (por. Est 2, 5). Zabójstwo dziesięciu synów Hamana ma zapewnić Żydów mieszkających w imperium perskim, że zniknęło zagrożenie ze strony Amaleka¹¹. Dlatego późniejszy rozkaz Estery, aby dziesięciu synów Hamana powiesić na szubienicy, nie jest znakiem ślepej zemsty, ale opiera się na zasadach funkcjonujących w społeczeństwie, które kładzie duży nacisk na publiczne podkreślenie szacunku lub wstydu. Powieszenie zabitych synów Hamana na szubienicy jest publicznym potępieniem dla wrogów Żydów.

3.6. „Ale na majątek ich nie wyciągnęli ręki” (9, 10. 15–16)

To sformułowanie znajduje się w tym krótkim fragmencie trzykrotnie (por. 9, 10. 15. 16). Idiom „podnieść rękę na kogoś lub na coś” podkreśla inaczej subtelną różnicę: chociaż Żydzi podnoszą rękę na tych, którzy chcieli im wyrządzić krzywdę (por. 9, 2), to nie podnoszą ręki na majątek, mimo że było to wyraźnie dozwolone w dekreście królewskim (por. 8, 11). Znaczenie tej notatki wynika z jej związku z opowieścią o konflikcie między Amalekiem i Izraelem w pierwszej Księdze Samuela (por. 1 Sm 15). Saul przywłaszczył sobie część łupu i naruszył wyraźne polecenie Pana. Żydzi, którzy się bronią w perskim imperium, chcą naprawić winę swojego przodka. Ten szczegół podkreśla charakter walki, której celem nie było wzbogacić się¹², ale ratować życie.

---

¹¹ Pod względem intertekstualnych relacji ważnymi wypowiedziami dla porównania są: Wj 17, 8–16; Pwt 25, 17–19.

¹² Por. M. V. Fox, *Charakter and Ideology in the Book of Esther*, Grand Rapids 2001², s. 115.

4.7. „Niech pozwolą¹³ także jutro Żydom [...] na działanie według dekretu z dnia dzisiejszego” (9, 13)

Czy żądza krwi królowej Estery nie ma granic? Mimo wszystko zginie trzysta osób! Łączna liczba zabitych w imperium perskim osiągnie 75 810!¹⁴

Nie jest łatwo zrozumieć teksty przy pierwszym czytaniu, przy którym uderza przemoc występująca w nich. Jednak jeśli chcemy dostrzec zamiar Księgi Estery, musimy ponownie zdać sobie sprawę, że nawet w tym momencie chodzi o samoobronę zaatakowanych Żydów. W Suzie następnego dnia 300 innych wrogów miało zaatakować Żydów. Interwencje Żydów nie są w żadnym przypadku niekontrolowanym wybuchem zemsty. Estera zachowuje się jak mądry wybawiciel swego ludu. Obrona jest zawsze „oficjalnie” dozwolona i monitorowana przez królewską władzę. Duża liczba zabójstw posiada również znaczenie symboliczne. Wydarzenia w całym imperium mają znaczenie powszechne. Samoobrona jest niezbędną w świecie, w którym jest tak wielu wrogów.

W dalszym tekście rozdziału dziewiątego dowiadujemy się o dwudniowych obchodach Purim (9, 17–19. 21). Uznając stopniowe powstawanie Księgi Estery w czasie, możemy przyjąć, że Estera pragnie kontynuować obronę do następnego dnia z tego powodu, że Purim obchodzone jest w ufortyfikowanych miastach, a także w Suzie, o jeden dzień później¹⁵.

5. Wniosek – przemoc w narracji jako wyzwanie dla czytelników tekstu biblijnego

Z historycznego punktu widzenia eksterminacja całych grup mieszkańców w imperium perskim wydaje się mało prawdopodobna. Persowie

¹³ Dosłownie: „niech będzie dane [przez króla]”.

¹⁴ To również wojowniczy aspekt Estery „odziedziczony” od Innany (Ištar) – por. L. Hiepel, *Ester das ist auch Ištar*, „Biblische Notizen“ 163 (2014), s. 64.

¹⁵ Por. M.-T. Wacker, „...ein großes Blutbad“. *Ester 8–9 und die Frage nach der Gewalt im Esterbuch*, „Bibel heute“ 2006 nr 3 (167), s. 14.

byli w przeciwieństwie do Asyryjczyków i Babilończyków znani z tolerancji dla narodów podbitych. Oni nie chcieli ich zniszczyć, ale promować ich tożsamość kulturową i religijną¹⁶.

Słusznie zatem pytamy, jaka jest funkcja przemocy przedstawionej w dziewiątym rozdziale Księgi Estery, jeśli opisane zdarzenia nie miały takiego przebiegu, jak zostały opisane. Punkt widzenia może różnić się w zależności od czytelnika. Odpowiedzi na pytanie może być kilka:

– eskalowana żądza krwi królowej Estery może być jedną ze strategii narratora. On chce zaszokować swoich czytelników czy słuchaczy¹⁷;

– *happy end* bez przemocy w ósmym rozdziale Księgi Estery zdyskredytowałby brutalność prawdziwej sytuacji w imperium perskim, którą chce przypomnieć pierwsza część dziewiątego rozdziału¹⁸;

– w tym tekście mamy typowy przypadek sprzecznej prezentacji historii (*counter-history*). Przeszłość jest opisana w kategoriach uciśnionych i poddanych w taki sposób, że prześladowcy są godni pożałowania, a przegrani wydają się być zwycięzcami¹⁹;

– narracja ta usprawiedliwia obchody Święta Purim faktem ratowania Żydów. Obchodząc to święto, naród żydowski jest zapewniony o obecności Boga, który go uwalniał mimo wszystkich prób eksterminacji mających miejsce w historii;

– tekst chce zapobiec ponownemu wystąpieniu próby eksterminacji całego narodu. Jego intencją nie jest gloryfikowanie przemocy, ale jej zapobieganie²⁰.

Ołomuniec

KS. PETR CHALUPA

¹⁶ Por. R. Albertz, *Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit*, cz. 2: *Vom Exil bis zu den Makkabäern*, Göttingen 1992, s. 469.

¹⁷ Por. C. Vialle, *Une analyse comparée d'Esther TM et LXX: Regard sur deux récits d'une même histoire*, Leuven 2010, s. 155 (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium, 233).

¹⁸ Por. M.-T. Wacker, *Ester. Jüdin, Königin, Retterin*, Stuttgart 2006, s. 36.

¹⁹ Por. J. Assmann, *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München 1992, s. 83–84.

²⁰ Por. L. M. Day, *Esther*, Nashville 2005, s. 156 (Abingdon Old Testament Commentaries).

Abstrakt

„Jedną z największych przeszkód w przyjęciu Biblii jako Słowa natchnionego jest obecność, szczególnie w Starym Testamencie, powtarzających się aktów przemocy i okrucieństwa” (Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma Świętego*, art. 125). Tekst o tysiącach zabitych wrogów narodu żydowskiego w dziewiątym rozdziale Księgi Estery jest wyzwaniem dla interpretacji. Czy Estera była rzeczywiście krwiożerczą królową? Czy Żydzi byli rzeczywiście narodem bandytów? Wojna domowa w imperium perskim opisana w Est 9 jest historycznie niemożliwa do zweryfikowania. Opisaną przemoc należy rozumieć jako „historię sprzeczną” (według J. Assmanna). Pojęcie to oznacza opis przeszłości z punktu widzenia ucisnionych w taki sposób, że oprawcy wydają się przegraniymi. Celem Est 9 nie jest pochwała przemocy, ale wysiłek, aby zapobiec tego rodzaju wydarzeniom jak unicestwienie całego narodu.

Słowa kluczowe

Księga Estery, przemoc, hermeneutyka, „historia spreczna”, Papieska Komisja Biblijna, Natchnienie i prawda Pisma Świętego

Abstract

The violence in the Book of Esther as hermeneutical problem

Violence in the Bible became a sore point in our times. There are thousands of killed enemies of Jews in the ninth chapter of the book of Esther. Was Esther really a bloodthirsty queen? Are Jews really a violent nation? Civil war depicted in the book of Esther is historically not verifiable in the persian kingdom. Referred violence functions as a „counter-history“ (J. Assmann). The past is discribed from the point of view of the beatened and oppressed in the manner that the oppressors appear as pitiful persons and the winners as beatened. The biblical text does not celebrate the violence, it wants to prevent such events as annihilation of the whole nation.

Keywords

Book of Esther, violence, hermeneutics, “counter-history”, Pontifical Biblical Commission, The Inspiration and Truth of Sacred Scripture

References

- Albertz R., *Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit, cz. 2: Vom Exil bis zur Makkabäern*, Göttingen 1992.
- Assmann J., *Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*, München 1992.
- Bultmann C., *Friedensvisionen im Alten Testament und für Leser des Alten Testaments*, [w:] *Religion, Gewalt, Gewaltlosigkeit. Probleme – Positionen – Perspektiven*, Hg. C. Bultmann, B. Kranemann, J. Rüpke, Aschendorff 2004.
- Clines D. J. A., *The Esther scroll. The Story of the Story*, Sheffield 1984.
- Day L. M., *Esther*, Nashville 2005 (Abingdon Old Testament Commentaries).
- Fox M. V., *Charakter and Ideology in the Book of Esther*, Grand Rapids 2001².
- Hiepel L., *Ester das ist auch Ištar*, „Biblische Notizen“ 163 (2014).
- Larkin K. J. A., *Ruth and Esther*, Sheffield 1996.
- Meinhold A., *Das Buch Esther*, Zürich 1983.
- Meinhold A., *Theologische Erwägungen zum Buch Esther*, „Theologische Zeitschrift“ 34 (1978).
- Papieska Komisja Biblijna, *Naród żydowski i jego Święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, Kielce 2002.
- Papieska Komisja Biblijna, *Natchnienie i prawda Pisma Świętego. Słowo, które od Boga pochodzi i mówi o Bogu, aby zbawić świat*, Kielce 2014.
- Prudký M., *Takzvané „svaté války“ ve starověkém Orientu a ve zvěstování Bible*, „Zpravodaj společnosti křesťanů a Židů“ 50 (2004), s. 8–15, <http://www.etf.cuni.cz/~prudky/pdf/04skz50-svate-valky.pdf>.
- Vialle C., *Une analyse comparée d'Esther TM et LXX: Regard sur deux récits d'une même histoire*, Leuven 2010 (Bibliotheca Ephemeridum Theologiarum Lovaniensium, 233).
- Wacker M.-T., „...ein großes Blutbad“. *Ester 8–9 und die Frage nach der Gewalt im Esterbuch*, „Bibel heute“ 2006 nr 3 (167).
- Wacker M.-T., *Ester. Jüdin, Königin, Retterin*, Stuttgart 2006.